

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 492/2023-34

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša (sudca spravodajca) a zo sudcov Ladislava Dudíša a Libora Duľa v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], zastúpeného advokátom JUDr. Michalom Feciľakom, Jesenná 8, Prešov, proti postupu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Cdo 50/2019, 1 Cdo 229/2019, 1 Cdo 116/2020 a 1 Cdo 79/2022 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Cdo 50/2019, 1 Cdo 229/2019, 1 Cdo 116/2020 a 1 Cdo 79/2022 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a jeho právo na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Najvyšší súd Slovenskej republiky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania v sume **796,28 eur** a zaplatiť ich právnemu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
3. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Obsah ústavnej sťažnosti

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 4. júla 2023 domáhal vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a svojho práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní vedenom

pod sp. zn. 1 Cdo 50/2019, 1 Cdo 229/2019, 1 Cdo 116/2020 a 1 Cdo 79/2022 (ďalej aj „napadnuté konanie“). Sťažovateľ zároveň navrhoval, aby ústavný súd prikázal najvyššiemu súdu konať bez zbytočných prietahov, priznal mu finančné zadost'učinenie v sume 20 000 eur a náhradu trov právneho zastúpenia.

2. Z ústavnej sťažnosti a pripojených listín vyplýva, že 7. februára 2019 podal sťažovateľ na Okresnom súde Prešov (ďalej len „okresný súd“) dovolanie proti rozsudku Krajského súdu v Prešove č. k. 23 Co 120/2017-1196 zo 7. novembra 2018. Sťažovateľ bol v napadnutom konaní o zaplatenie náhrady za užívanie nehnuteľnosti v jeho vlastníctve žalobcom. Po podaní dovolania sťažovateľ ešte doplnil dôvody dovolania podaním z 18. februára 2019 a následne 14. marca 2019 bol súdny spis postúpený najvyššiemu súdu, ktorý mu priradil sp. zn. 1 Cdo 50/2019. Najvyšší súd ale súdny spis vrátil okresnému súdu 15. októbra 2019, a to na účely doplnenia plnej moci. Dňa 14. novembra 2019 bol predmetný súdny spis druhýkrát postúpený najvyššiemu súdu, ktorý mu priradil sp. zn. 1 Cdo 229/2019, ale 1. júla 2020 bol súdny spis znova vrátený okresnému súdu bez rozhodnutia vo veci samej. Okresný súd 20. júla 2020 tretíkrát postúpil súdny spis najvyššiemu súdu, kde mu bola pridelená sp. zn. 1 Cdo 116/2020. Najvyšší súd ale 9. marca 2022 znova vrátil predmetný súdny spis okresnému súdu na účely úhrady doplatku na súdnom poplatku za dovolanie. Okresný súd štvrtýkrát zaslal predmetný súdny spis najvyššiemu súdu 26. apríla 2022 a ten mu pridilil v poradí štvrtú sp. zn. 1 Cdo 79/2022. Ku dňu podania ústavnej sťažnosti o dovolaní sťažovateľa nebolo rozhodnuté.

3. Sťažovateľ vo svojej ústavnej sťažnosti zdôraznil, že od samotného podania dovolania uplynulo obdobie viac ako 4 rokov a 4 mesiacov bez toho, aby o ňom bolo rozhodnuté. Sťažovateľ poukázal na to, že príslušný senát najvyššieho súdu už rozhodol vo veciach, ktoré mu napadli neskôr ako jeho dovolanie. Uvedené podľa sťažovateľa znamená, že najvyšší súd je kapacitne schopný rozhodovať o veci v primeranej lehote. Sťažovateľ zároveň odkázal na nález ústavného súdu č. k. I. ÚS 136/2023-35 z 13. apríla 2023, ktorý vyslovil porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov vo vzťahu k dovolaciemu konaniu trvajúcemu dva roky, pričom ústavný súd v danom prípade zoberal do úvahy aj dĺžku pôvodného konania, ktoré sa začalo ešte v roku 2011. V sťažovateľovej veci pritom pôvodné konanie začalo ešte skôr, t. j. koncom roka 2010. Sťažovateľ preto konštatoval, že v napadnutom konaní dochádza k zbytočným a nedôvodným prietahom. Sťažovateľ zároveň uviedol, že svojím správaním žiadnym spôsobom neprispel k prietahom v napadnutom konaní, a tiež, že vo vzťahu k najvyššiemu súdu ide o štandardnú rozhodovaciu agendu.

4. Vo vzťahu k finančnému zadost'učineniu sťažovateľ iba uviedol, že samotné konštatovanie porušenia jeho práv by pre neho nebolo dostatočným zadost'učinením.

II.

Procesný postup ústavného súdu, vyjadrenie najvyššieho súdu a replika sťažovateľa

5. Ústavný súd ústavnú sťažnosť predbežne prerokoval a uznesením č. k. IV. ÚS 492/2023-19 z 27. septembra 2023 ju podľa § 56 ods. 1 a 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu.

6. Ústavný súd 28. septembra 2023 vyzval predsedu najvyššieho súdu, aby sa vyjadril k opodstatnenosti ústavnej sťažnosti. Podpredsedníčka najvyššieho súdu v podaní doručenom ústavnému súdu 27. októbra 2023 zhrnula dôvody, prečo najvyšší súd trikrát vrátil spis bez rozhodnutia okresnému súdu. V prvom prípade z dôvodu, že plnomocenstvo udelené sťažovateľom jeho advokátovi na zastupovanie v dovolacom konaní bolo predložené elektronicky bez autorizácie sťažovateľa formou kvalifikovaného elektronického podpisu alebo formou zaručenej konverzie. V druhom prípade znova z dôvodu, že splnomocnenie predložené okresnému súdu neobsahovalo doložku o vykonaní zaručenej konverzie, a napokon v treťom prípade nebola riadne splnená poplatková povinnosť za podanie dovolania. Podpredsedníčka najvyššieho súdu uviedla, že uvedené zdržania idú teda na vrub samotnému sťažovateľovi. Okrem toho zdôraznila, že predmetná vec nebola vecou, ktorá by vyžadovala prednostné vybavenie, ide o právne a fakticky komplikovanú vec a taktiež vo veci už bolo vydané právoplatné a vykonateľné rozhodnutie a z tohto dôvodu teda miera právnej neistoty v dovolacom konaní nie je porovnateľná so situáciou, keď ešte nebolo vydané žiadne právoplatné rozhodnutie.

7. Elektronickým podaním z 8. novembra 2023 najvyšší súd oznámil ústavnému súdu, že v napadnutom konaní rozhodol uznesením z 8. novembra 2023.

8. Po doručení vyjadrenia najvyššieho súdu ústavný súd vyzval právneho zástupcu sťažovateľa, aby v prípade, ak by to sťažovateľ považoval za potrebné, zaujal stanovisko k vyjadreniu najvyššieho súdu, ktoré mu v prílohe zaslal. Sťažovateľ v podaní doručenom ústavnému súdu 9. novembra 2023 nesúhlasil s tým, že opakované vracanie súdneho spisu z najvyššieho súdu okresnému súdu zapríčinil on. Síce uznal, že plnomocenstvo na zastupovanie v dovolacom konaní pôvodne nedoložil vo forme zaručenej konverzie, ale túto vec napravil obratom, ako ho okresný súd vyzval na jej doplnenie (23. októbra 2019). Zároveň zdôraznil, že okresný súd mal disponovať touto doložkou už pred druhým vrátením spisu. Okrem toho sťažovateľ poukázal na neprimerane dlhé časové intervaly medzi jednotlivými vráteniami súdneho spisu (6 mesiacov, 8 mesiacov a 20 mesiacov), keď na tri vrátenia spisu potreboval najvyšší súd takmer tri roky. Navyše zdôraznil, že vždy šlo o vrátenie z technických dôvodov, preto mohol najvyšší súd už v rámci prvého preskúmania formálnych náležitostí poukázať nielen na potrebu doplnenia zaručenej konverzie, ale aj na potrebu doplatenia súdneho poplatku. Napokon sťažovateľ uznal, že miera právnej neistoty je v dovolacom konaní nižšia ako v prípade pred vydaním právoplatného rozhodnutia, no to neznamená, že by mal najvyšší súd na vydanie rozhodnutia v dovolacom konaní neobmedzený časový priestor, resp. že by mohol postupovať neúčelne a neefektívne.

9. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s podaniami účastníkov dospel k názoru, že od ústneho pojednávania nemožno v tomto prípade očakávať ďalšie objasnenie veci.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

10. Predmetom konania pred ústavným súdom bolo posúdenie, či postupom najvyššieho súdu v napadnutom konaní vedenom pod sp. zn. 1 Cdo 50/2019, 1 Cdo 229/2019, 1 Cdo 116/2020 a 1 Cdo 79/2022 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci

bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa čl. 38 ods. 2 listiny, resp. práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

11. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom tohto základného práva je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba čakajúca na rozhodnutie všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (m. m. IV. ÚS 221/04).

12. Priznanie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zakladá povinnosť súdu aj sudcu na organizovanie práce tak, aby sa toto právo objektívne realizovalo (II. ÚS 21/01, I. ÚS 251/05). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť súdu a sudcu vychádzala predtým z niektorých ustanovení zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (napr. § 6, § 100 ods. 1, § 117 ods. 1 a § 119 ods. 1), ktorý platil do 30. júna 2016, a v súčasnosti už vychádza najmä zo zásady vyplývajúcej z čl. 17 a § 157 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“). V zmysle čl. 17 CSP „súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb“ a v zmysle § 157 ods. 1 CSP „súd postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania“.

13. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú

- právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje,
- správanie účastníka súdneho konania a
- postup samotného súdu.

Za súčasť prvého kritéria sa považuje aj povaha prerokovanej veci.

Právna a faktická zložitosť veci:

14. Toto kritérium nemá pre posúdenie napadnutého postupu najvyššieho súdu v predmetnom prípade bezprostredný význam, pretože priebeh napadnutého konania a najmä jeho dĺžku nemožno pripísať na vrub žiadnej okolnosti tykajúcej sa potenciálnej zložitosti prerokovávanej veci, keďže väčšina trvania napadnutého konania pripadá na formálne odstraňovanie nedostatkov dovolania, ktoré malo byť predmetom postupu prvostupňového súdu pred predložením súdneho spisu dovolaciemu súdu (náležitosti plnej moci a súdny poplatok za dovolanie). Inými slovami, problémom v tomto konaní bolo časové obdobie, počas ktorého najvyšší súd a okresný súd odstraňovali nedostatky sťažovateľom podaného dovolania, a nie samotné posúdenie dovolania najvyšším súdom.

Správanie účastníka konania:

15. Správanie účastníkov konania je druhým kritériom pri rozhodovaní, či v konaní pred súdom došlo k zbytočným priet'ahom. Ústavný súd musel uznať, že obe okolnosti, ktoré boli zdrojom predĺženia napadnutého konania (náležitosti plnej moci a súdny poplatok za dovolanie) v podstate zaviniť sám s'ťažovateľ. Na druhej strane s'ťažovateľ, keď bol vyzvaný okresným súdom, zareagoval promptne a nedostatky na svojej strane odstránil. Správanie účastníka konania bolo teda zdrojom predĺženia napadnutého konania, no nemalo rozhodujúci vplyv na celkovú dĺžku napadnutého konania.

Postup najvyššieho súdu v napadnutom konaní:

16. Tretím hodnotiacim kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k zbytočným priet'ahom, bol postup samotného najvyššieho súdu v napadnutom konaní. Ústavný súd, samozrejme, súhlasí so stanoviskom najvyššieho súdu týkajúcim sa značne zníženého potenciálu právnej neistoty strán v dovolacom konaní s poukazom na existenciu právoplatného súdneho rozhodnutia. Z tohto dôvodu ústavný súd posudzuje potenciálne porušenie základného práva s'ťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov v dovolacom konaní opatrnejšie ako v prípadoch, keď ešte nebolo vydané právoplatné meritórne rozhodnutie vo veci. Prihliada pritom napríklad na to, či bola odložená vykonateľnosť dovolaním napadnutého rozhodnutia, resp. na špecifické okolnosti jednotlivých prípadov týkajúcich sa postupu dovolacieho súdu alebo súdu prvej inštancie vykonávajúceho úkony pred predložením veci dovolaciemu súdu. Z tohto dôvodu neplatí jednoduché zovšeobecnenie, ktoré prezentoval s'ťažovateľ vo svojej ústavnej s'ťažnosti, t. j. že v inom konaní vyslovil ústavný súd priet'ahy v dovolacom konaní presahujúcom dva roky, a preto matematicky musí ísť o priet'ahy aj v tomto dovolacom konaní, ktorého dĺžka presiahla štyri roky. Dôležitejšie ako samotná dĺžka napadnutého konania je totiž v tomto prípade to, prečo a čím bola spôsobená. A práve v tomto kontexte sa javí postup najvyššieho súdu ako veľmi problematický. Približne pol roka po tom, čo mu bol predložený súdny spis, ho najvyšší súd vrátil bez rozhodnutia na odstránenie formálnej podmienky konania. Okresný súd znova predložil tento spis najvyššiemu súdu približne po mesiaci, ale najvyššiemu súdu trvalo takmer osem mesiacov, aby znova vrátil súdny spis na účely odstránenia rovnakej formálnej podmienky konania. Okresný súd vrátil spis najvyššiemu súdu obratom, ale najvyššiemu súdu trvalo 20 mesiacov, aby znova vrátil súdny spis okresnému súdu na odstránenie inej formálnej procesnej podmienky. Ústavný súd musí v tomto momente dať za pravdu s'ťažovateľovi, pretože rovnako ako on nepovažoval za racionálne, keď najvyšší súd neposudzoval formálne procesné podmienky dovolacieho konania komplexne a už pri prvom vrátení súdneho spisu nepoukázal na potrebu doplatenia, resp. dorubenia súdneho poplatku za dovolanie. Výsledkom je viacnásobné preposielanie a pendlovanie veci medzi najvyšším súdom a okresným súdom trvajúce približne tri roky na účely vyriešenia pomerne banálnych technických záležitostí. Práve takýto rozporuplný postup konajúcich súdov je jednou z okolností, ktorú posúdil ústavný súd ako neefektívny a neúčelný postup do tej miery, že predstavoval porušenie základného práva s'ťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov aj v dovolacom konaní.

17. Hoci sa môže zdať, že k napadnutým priet'ahom prispel aj okresný súd, ktorý opakovane zasielal súdny spis najvyššiemu súdu predčasne, ústavný súd konštatuje, že úkony súdu prvej

inštancie v rámci dovolacieho konania, ako aj následne konanie na dovolacom súde predstavujú jeden celok, ktorého výsledkom je konečné rozhodnutie dovolacieho súdu. Toto rozhodnutie je teda vyústením aj procesných úkonov súdu prvej inštancie, a preto ak sa v rámci týchto predbežných procesných úkonov súd prvej inštancie dopustil pochybenia (hoci aj len svojou nepozornosťou či nedbanlivosťou), ktoré malo za následok porušenie základného práva sťažovateľa, ústavný súd môže vysloviť porušenie toho základného práva iba vo vzťahu k namietanému postupu (prípadne rozhodnutiu) dovolacieho súdu (m. m. I. ÚS 112/2019).

18. Na základe uvedených skutočností ústavný súd dospel k záveru, že základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a podľa čl. 38 ods. 2 listiny, resp. jeho právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým postupom najvyššieho súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Cdo 50/2019, 1 Cdo 229/2019, 1 Cdo 116/2020 a 1 Cdo 79/2022 porušené bolo (bod 1 výroku tohto nálezu).

19. Ústavný súd konštatuje, že v čase meritórneho rozhodovania o ústavnej sťažnosti sťažovateľa bolo napadnuté konanie na dovolacom súde ukončené (bod 7 odôvodnenia tohto nálezu, pozn.). Z uvedeného dôvodu ústavný súd nevyhovel ústavnej sťažnosti v tej časti, v ktorej sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd prikázal najvyššiemu súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných prietáhov (bod 3 výroku tohto nálezu), pretože takýto príkaz uložený okresnému súdu v aktuálnej procesnej situácii nemá žiadne opodstatnenie.

IV.

Primerané finančné zadosťučinenie

20. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

21. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. napr. IV. ÚS 210/04).

22. Sťažovateľ si uplatnil primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000 eur, ústavný súd ale považoval túto sumu za zjavne neprimeranú. Ústavný súd pritom prihliadol na to, že miera jeho právnej neistoty v dovolacom konaní bola značne znížená, ako aj na skutočnosť, že už samotná deklarácia porušenia základných práv, ako aj priznanie náhrady trov konania implicitne zahrňujú aj satisfakčný prvok. Vzhľadom na tieto okolnosti ústavný súd v časti o primeranom finančnom zadosťučinení ústavnej sťažnosti nevyhovel (bod 3 výroku tohto nálezu).

V.

Trovy konania

23. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 796,28 eur (bod 2 výroku tohto nálezu).

24. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“),

a to za 3 úkony právnej služby podľa § 11 ods. 1 písm. a) a § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, podanie samotnej ústavnej sťažnosti a podanie repliky z 9. novembra 2023). Ústavný súd teda vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2023 v sume 208,67 eur a tiež zo sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2023 v sume 12,52 eur. Konečná suma bola navýšená o daň z pridanej hodnoty, pretože právny zástupca sťažovateľa je registrovaným platcom.

25. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

26. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. decembra 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu